

OPONENTSKÝ POSUDOK NA HABILITAČNÚ PRÁCU

Názov práce:	Reflexia vybraných aspektov a trendov v digitálnej mediálnej kultúre (so zameraním na platformy sociálnych médií)
Autorka:	Mgr. Erika MORAVČÍKOVÁ, PhD.
Oponentka:	Doc. PhDr. Zuzana SLUŠNÁ, PhD.

Problematika, ktorú si habilitantka vo svojej práci zvolila, je aktuálna, pričom naliehavosť problému zviditeľnil nedávny urýchlený „skok“ do tzv. digitálnej éry prakticky pre celú spoločnosť. Samotná digitalizácia patrí medzi prioritné oblasti programu Kreatívna Európa (2021 – 2027) ako aj v Európskej stratégii pre kultúru (SWD(2018) 167). Situácia v online priestore a konštituovanie kultúry digitálneho priestoru vyžaduje pozornosť odborníkov z oblasti mediálnych štúdií aj spoločenských a humanitných vied. Predložená práca obohacuje široký diapazón akademickej reflexie multidisciplinárnym prístupom: prepája optiku kulturologie s inštrumentáriom mediálnych štúdií. Autorka práce sa v danej téme orientuje terminologicky aj konceptuálne a má prehľad aj o metódach, postupoch a technikách výskumov, ktoré sa zvolenej témy týkajú. Preukazuje znalosť aktuálnych teórií, ku ktorým dokáže prísť aj kriticky a konfrontačne, formulovaním vlastných téz a záverov, čím nachádza v diskurze vlastné miesto.

K dôležitej dimenzii práce patrí uplatniteľnosť výsledkov a zistení v praxi a to nielen v oblasti pedagogiky (mediálna výchova), ale aj v širších kontextových súvislostiach. Digitálne médiá a digitálna mediálna kultúra sú problémom a výzvou pre akademickú sféru, ale ako súčasť kreatívno-industriálneho ekosystému sú aj dôležitým segmentom hospodárstva. Zároveň patria medzi najdynamickejšie sa rozvíjajúce sféry súčasnej kultúry (kultúrneho a kreatívneho priemyslu, alebo – súčasnejším jazykom kreatívno-industriálneho ekosystému). Okrem potenciálu prispievať k výkonu ekonomiky môže dianie v digitálnej sfére pri nekoncepčne zvolených modeloch (kultúrnych) politik a legislatívy prispievať k eskalácii tlakov, konfliktov, vnútorných pnutí a napätia. Dané problémy už nie je možné ani korektné v ére globálneho digitálneho zosieťovaného sveta prehliadať či obchádzať. Kritické a analytické uchopenie širšieho kontextu formovania kultúry v digitálnom priestore (s aplikáciou identifikovaných princípov na príklade *youtuberskej kultúry*), ktorú prináša predložená habilitačná práca, je prirodzeným vyústením dlhodobého záujmu autorky o problematiku, pričom ju okrem samotnej habilitačnej práce dokladajú aj jej ďalšie publikované texty.

1. Náročnosť spracovania riešenej problematiky práce

Predložená práca E. Kováčovej dokladá, že autorka sa v spracovanej téme orientuje s širokým prehľadom, vhl'adom a s teoretickou erudovanosťou. V prvej kapitole vymedzuje reflektovanú problematiku v multidisciplinárnom kontexte, pričom oblasť mediálnej kultúry prepája s aktuálnym vedením v oblasti spoločenských vied, vrátane diskurzu filozofického. Identifikovaná platforma sa stala bázou integrálnej reflexie parciálnych oblastí v rámci štúdia mediálnej kultúry (fenomén *youtuberskej kultúry*). Pozitívom práce je, že fenomén

youtuberskej kultúry nevníma ako izolovaný a náhodilý sociálny a kultúrny jav, ale jeho genézu a transformáciu ukotvuje do konkrétnych sociálnych, kultúrnych, technologických aj hospodárskych súvislostí. Situovanie digitálnych fenoménov v priesečníka reflexívnych rámcov kulturológie, mediálnych štúdií ale aj filozofie (a na príslušných miestach výkladu aj pedagogiky) využíva ako metodologickú bázu, ktorá jej umožní vykročiť až do oblastí aplikácie poznatkov do kultúro-edukačnej a výchovnej praxe. Zorientovanosťou v diskurzoch kulturológie a mediálnych štúdií predstavuje základ multidisciplinárneho prístupu a stáva sa východiskom „diagnostiky“ aktuálnych problémov v oblasti mediálnej kultúry, s dôrazom na užšie pole kultúry digitálnych médií a sociálnych sietí. Autorka E. Kováčová sa s prehľadom a erudovanosťou pohybuje v širokej škále mediálnych štúdií a bádania o médiách: od terminológie, metodologických prístupov ako aj interpretáciám získaných poznatkov a výsledkov bádania.

Autorka sa vyhýba prvoplánovému zjednodušovaniu problematiky a aj axiologicky ukotvené výpovede sa snaží postulovať obozretne, s dôrazom na akademickú neutralitu a objektivitu. Rovnako sa snaží objektivizovať aj výskumné otázky súvisiace s citlivými témami ako sú tematizácia smrti, násilie v médiách (v jeho najrozmanitejších a často symbolických až skrytých formách - kyberšikana) a sexualizácia tela, čo je v kontexte súčasnej situácie náročné, nakoľko v mnohých prípadoch už aj teoretická reflexia uvedenej problematiky podlieha diktátom politicky motivovaných diskurzov. Spoločenská a verejná súčasnosť nás pri zaujatí stanovisk k tzv. horúcim témam často tlačí k zaujatiu razantného stanoviska z dvoch protichodných limit, medzi ktorými akoby existovalo prázdne argumentačné pole. Snaha zmapovať toto zdanlivo prázdne argumentačné miesto a dodať mu viditeľný rámec preto patrí k pozitívam predloženej práce.

Na základe predloženého textu môžem konštatovať, že sa autorke stanovené ciele podarilo naplniť. Dokazuje to komplexnou analýzou fenoménu *youtuberskej kultúry*, ktorú predkladá druhá kapitola práce. Predstavuje terminologické vyústenie prvej kapitoly a zároveň komplexne prepája všetky kľúčové topiky práce s treťou kapitolou (*Platformy sociálnych médií..*), opierajúcou sa o kvalitatívne ukotvené výskumné postupy a techniky. E. Moravčíková usúvzťažňuje reflexiu a diagnostiku súčasnej kultúrnej, sociálnej a mediálnej situácie s praxou: kým v druhej kapitole sa jedná o presahy do oblasti marketingu (sociálneho marketingu), v štvrtej kapitole odkrýva aj potenciál a najmä prázdne miesta jeho (ne)využívania v oblastiach, ktoré sú úzko naviazané na problematiku výchovy, vzdelávania (vrátane vzdelávania celoživotného) ale aj kultivácie.

Autorka empaticky mapuje a tematizuje degradáciu ľudskosti v digitálnom priestore v širšom kontextovom rámci, s ambíciou ukotvenia reflexie vo filozofii (podkapitola 3.1.6). Zároveň si vytvára platformu na prípadné hlbšie spracovanie rizík degradácie a na identifikovanie vhodných „korekčných mechanizmov“, pričom sa primárne v kontexte práce sústredila na mediálne vzdelávanie (kap. 3.4).

Predložená práca prináša analýzu „rizík a príležitostí“ digitálnej éry a zároveň odhaľuje slabšiu dynamiku implementácie poznatkov výskumu v spoločenských vedách do spoločenskej praxe. Hoci je digitálny priemysel dôležitou – a vysoko ziskovou súčasťou kreatívnych odvetví, snaha „riešiť“ identifikované problémy mechanizmami ako sú reštriktívne a represívne opatrenia môže byť v (zdanlivom?) rozpore s princípom fungovania liberálnej občianskej demokracie. V tejto súvislosti vyvstáva otázka o mechanizmoch a nástrojoch znižovania negatívnych

a rizikových prejavov v digitálnom priestore, ktoré môžu byť v liberálnych občianskych demokraciách uplatňované. Je možné uspokojiť sa s aktivitami zameranými na kultiváciu a aktiváciu recipientov alebo je potrebné v oprávnených prípadoch zaviesť a uplatňovať aj reštriktívne opatrenia, vrátane cenzúry?

2. Posúdenie úrovne spracovania práce

Habilitačná práca je vyústením reflexie, ktorej sa autorka kontinuálne venuje. Predložený text potvrdzuje a upevňuje pozíciu E. Moravčíkovej v kulturologickom ako aj mediálnom diskurze, do ktorých prináša nielen sumarizáciu poznatkov, ale aj diagnostikovanie súčasného stavu. Opiera sa o pôvodné bádanie, ktoré je jednoznačne ukotvené v priznaných teoretických východiskách a vďaka kritickému akcentu vykazuje predložený textu prvky originality.

Autorka v posudzovanej práci splnila vytýčené ciele, v texte prináša inšpiratívne a pozitívne provokujúce závery. Preukázala zorientovanosť a dôsledné ukotvenie v aktuálnom bádani, pozná texty súčasných autorít ako aj osobností, ktoré môžeme – vzhľadom na dynamický rozvoj vedenia o sfére médií – vnímať viac ako otcov-zakladateľov diskurzu o mediálnej kultúre. Nebojí sa priznať, že mnohé ich texty je už nevyhnutné vnímať aj kriticky a s vedomím plynutia času. K pozitívam predloženého textu patrí aj analýza nástrah a symptómov digitálnej éry, pričom autorka sa nevyhýba ani citlivým problémom a snaží sa identifikovať nástroje a stratégie, ktoré môžu byť na elimináciu negatív funkčne využité.

Predložený text má jasnú výkladovú líniu, autorka preukázala, že vie skoncipovať vnútorne konzistentné a čítavé state prehľadové (kap. 1) a zároveň viesť konštruktívnu polemiku (kap. 3.3 O kríze nedôvery a alternatívnych médiách). Ponúka logicky koncipovanú revíziu kľúčových teoretických prístupov, akcentovaných v mediálnych štúdiách a v kulturologickej reflexii.

3. Prínos a úroveň výsledkov práce

Prednosťou predloženej práce je multidisciplinárna optika a teoretická erudovanosť autorky, ktorá jej umožňuje postihnúť aj skryté či „temné“ miesta digitálneho priestoru. V jednotlivých kapitolách práce sa autorka sústreďuje na vystihnutie špecifik sledovaných oblastí (*youtuberská kultúra, digitálny priestor, mediálna gramotnosť*) ako aj precízne identifikovanie podobností a odlišností javov a procesov (konzum – hyperkonzum, degradácia, sextainment). Práca mapuje široké spektrum kultúrnych javov, pri zovšeobecňovaní a sumerizovaní zistení je možné s autorkou pri postulovaných záveroch polemizovať, čo je v prípade objektívne vedeného diskurzu aj ambíciou vedy. Autorka zaujíma k mnohým javom odstup, snaží sa o objektívnu a apriori nehodnotiacu výpoveď, hoci jej stanovisko je možné identifikovať z tvrdení *médium ako forma posolstva je diktátorom ...* (str. 153). V práci akcentuje potrebu hlbšej a precíznejšej implementácie výchovných a edukačných postupov, ktoré umožnia dekodovanie rizikových „praktík“ sociálnych médií. Vzhľadom na rýchle tempo digitalizácie a radikalizáciu alternatívnej info-scény je práve efektívne ale aj adresné využívanie potenciálu digitálnych médií aktuálnym problémom. Autorka na mnohých miestach textu poukazuje na možné riešenia, mnohé z nich by si vyžadovali aj komplexný prístup v oblasti legislatívnych opatrení. V tejto súvislosti sa akoby v podvedomí črtá otázka, do akej miery je možné regulovať

slobodu digitálnych médií v spoločnosti, ktorú charakterizujeme ako liberálnu občiansku demokraciu.

Hoci v predloženej práci je cieľ bádania a zameranie autorkiných úvah deklarované a vytýčené, samotná explikácia a prínos práce nespočíva v jeho dosiahnutí. Prínosom práce je diagnostika, stanovenie diagnóz a identifikovanie oblastí, ktoré sú na odhalené „neduhy“ najviac náchylné a citlivé. Predložená práca prehľadne sumarizuje pre vytýčenú oblasť relevantné koncepcie a teórie, kľúčové pojmy a koncepty práce sú ukotvené v aktuálnej metodológii, autorka je zorientovaná v domácom, ale aj relevantnom globálnom diskurzívnom rámci. Kultúrne prejavy a javy majú nielen univerzálne akceptované parametre, ktoré umožňujú ich identifikovanie, ale vždy sú aj „odpoveďou“ na jedinečný kultúrny, historický, spoločenský kontext. Ambíciou práce nebola komplexná analýza, autorka pozná limity svojho prístupu a v práci priznáva, že niektoré identifikované problémy a odhalené diagnózy sú už mimo vytýčených hraníc a nie všetky zistenia môžu byť „univerzálne platné“. Čím zároveň naznačuje, že je pripravená invenčne, kriticky a s cieľom iniciovať dialóg, ponárať sa do hĺbín súdobej digitálnej kultúry.

4. Posúdenie formálnej stránky práce

Predložená habilitačná práca má premyslenú a logicky koncipovanú štruktúru. Z hľadiska jazyka a štýlu sa jedná o čitateľný a obsahovo logicky koncipovaný vedecký text, v ktorom neabsentuje akademická precíznosť, terminologická čistota ani jasné línia výkladu a analýzy problémov. Formálna úprava zodpovedá kritériám pre habilitačné práce. Predložená práca nevykazuje znaky plagiátorstva. Drobné preklepy neznižujú úroveň práce, redakcia textu ako aj formálna úprava textu sú na požadovanej úrovni pre daný typ vedeckého textu.

5. Otázky a námety do diskusie

Je možné identifikovať paralely a presahy medzi prejavmi *degradácie* v online priestore (digitálnom) a v reálnej každodennosti? Ktoré prejavy degradácie ľudskosti predstavujú najvýraznejšie riziká?

Ktoré aspekty digitalizácie rezonujú v dokumentoch kultúrnej politiky Európskej únie? Venujú sa digitalizácii koncepčné a strategické dokumenty Ministerstva kultúry? Ak áno, sledujú niektoré z Vami identifikovaných rizikových „diagnóz“?

Predloženú habilitačnú prácu *Reflexia vybraných aspektov a trendov v digitálnej mediálnej kultúre (so zameraním na platformy sociálnych médií)*, ktorej autorkou je Mgr. Erika MORAVČÍKOVÁ, PhD., **odporúčam prijať na obhajobu** a po úspešnej obhajobe **odporúčam udeliť autorke vedecko-pedagogický titul docent** v odbore habilitačného a inauguračného konania kulturológia.

Doc. PhDr. Zuzana SLUŠNÁ, PhD.